

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ МОЛОДІ

Анотація. В статті проаналізовано державні та міжнародні документи, що регламентують неформальну освіту молоді. На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що неформальна освіта може відбуватися в різноманітних соціальних інститутах, в тому числі в громадських організаціях. Визначена роль соціальних мереж в неформальній освіті молоді. Автор статті зазначає, що організація неформальної освіти молоді в соціальних мережах є не тільки процесом створення громадської організації та її інформаційної підтримки, а й реалізує фактичне її функціонування. Також у статті частково висвітлено результати дослідження щодо інформованості цільових груп неформальної освіти про пропозиції громадських організацій в цій сфері, стану інформаційної підтримки неформальної освіти молоді в громадських організаціях, ефективності використання соціальних мереж для її організації.

Ключові слова: організація неформальної освіти, молодь, соціальні мережі.

Неформальна освіта – структурний компонент системи освіти України, передбачає створення соціального середовища, що задовольняє індивідуальні запити та потреби, допомагає розвитку здібностей, сприяє соціалізації та самореалізації особистості. Організація неформальної освіти відповідає принципу особистісно-орієнтованого навчання, оскільки базується на добровільному і самостійному виборі людини. Особа сама обирає як отримати освіту, мету її отримання, місце та час отримання освіти. Метою вільно обраної неформальної освітньої діяльності може бути: розвиток розумових або фізичних здібностей, реалізація та поглиблення талантів,

виховання певних моральних якостей, формування або вдосконалення професійних умінь та навичок. Обрана мета може бути змінена в будь-який момент освітньої діяльності в залежності від прагнень і потреб учасника неформальної освіти [10, с. 13].

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема мережі-Інтернет та соціальних мереж розкрив перед суспільством нові можливості. Всі сфери діяльності людини набули нових характеристик. Отримати інформацію про діяльність підприємств, митців, нові надбання науки та іншу інформацію можна через пошукові системи Інтернету, офіційні сайти або сторінки в соціальних мережах. Не залишилась осторонь і освітня сфера. Кожен навчальний заклад (дошкільний, школа, інститут, університет) має офіційні сайти, а деякі з них представлені в соціальних мережах. До того ж, студентами, учнями та деякими педагогами створюються групи та сторінки в популярних соціальних мережах для вирішення організаційних та інших питань студентської групи, класу, факультету тощо. Наприклад, Інститутом мистецтв ПНУ ім. В. Стефаніка створено сторінку в мережі «ВКонтакте» (http://vk.com/pnu_im), де студенти можуть отримувати як офіційну інформацію, так і організувати неформальне спілкування. При цьому, переміщуючись до соціальної мережі, інститут набуває певних характеристик неформального громадського об'єднання чи віртуальної молодіжної організації. Оскільки вступ до даної групи є добровільним, спілкування між її членами стає менш формалізованим, особа (учасник групи) сама обирає коло спілкування, мету та час перегляду корисної для неї інформації. Таким чином, за допомогою ІКТ відбувається інтеграція формальної та неформальної освіти

Переміщуючи спілкування в Інтернет простір, зокрема в соціальні мережі та віртуальні спільноти [8], люди спрощують комунікацію один між одним, яка набуває неформального характеру, стає більш невимушеною. Створені мережі і спільноти функціонують з метою сприяння вирішенню професійних задач, задоволення інтересів учасників спільноти. Участь в тій

чи іншій спільноті є добровільною. Аудиторія Інтернету в Україні постійно збільшується так, за даними компанії «Gemius Україна» на березень 2014 року вона склала 18 млн. осіб, з них друга за кількістю група (26,9%) – особи від 14 до 24 років – молодь [1].

Метою дослідження є визначення ролі соціальних мереж в організації неформальної освіти молоді. Неформальна освіта громадян має важливе значення для суспільства України, оскільки пов'язана із культурою проведення їх вільного часу. В залежності від достовірності розуміння вільного часу, вибору змісту вільного часу, вміння його організувати та контролювати залежить конкурентоздатність особистості [7]. Культура проведення вільного часу включає гармонійне співвідношення рекреаційних і розвиваючих занять, що вимагає від людини свідомого ставлення до вільного часу, вміння його планувати, мотивувати вибір того чи іншого заняття [11]. Зазначимо, що контингент нашого дослідження – молодь. Однак, до неї ми включили як дітей від 6 років, так і осіб 45 років (студенти). Це пов'язано з тим, що цільова аудиторія, якій громадські організації пропонують неформальну освіту, є не однорідною (входять діти, молодь, батьки та керівники громадських організацій). Також, категорії «діти» та «молодь» перетинаються в віковому визначенні, діти – від 0 до 18 років і молодь – від 14 до 35 років. Одночасно, окремим завданням дослідження було визначення умов неформального навчання молоді у співпраці з іншими віковими групами учасників.

Методологію дослідження розроблено, враховуючи основні положення провідних документів про організацію неформальної освіти у європейському освітньому просторі.

Згідно рекомендаціям Асамблеї Ради Європи «Про неформальну освіту», неформальна освіта є невід'ємною частиною концепції безперервного навчання, що допомагає дітям, молоді та людям старшого віку придбати і зберегти навички для адаптації в постійно змінному навколишньому середовищі. Знання та навички отримуються за особистою

ініціативою кожної людини під час різних навчальних заходів за межами офіційної (формальної) системи освіти. Слід зазначити, що важливе місце в наданні неформальної освіти відводиться різноманітним неурядовим громадським організаціям, які беруть участь в суспільному житті та роботі з дітьми та молоддю. Також, в даному документі Асамблея Ради Європи закликає визнати неформальну освіту частиною неперервної освіти; оцінити внесок неурядових громадських організацій, що пропонують неформальні освітні послуги; застосовувати нові інформаційно-комунікаційні технології в неформальній освіті та забезпечувати доступ до них на національному і міжнародному рівнях [9].

Важливим документом регламентуючим неформальну освіту є «Європейське портфоліо для молодіжних працівників та молодіжних лідерів: приклад визнання неформальної освіти», де стверджується, що діяльність в сфері неформальної освіти реалізується різними інституціями. Для молоді такими соціальними інституціями можуть бути центри молоді, молодіжні й дитячі громадські організації, молодіжні та дитячі рухи. Основною метою неформальної освіти є формування в її учасників особистісних та соціальних компетентностей (соціальна, громадянська, підприємницька компетентність; ініціативність тощо) та активної громадянської позиції. В Портфоліо запропоновано принципи визнання неформальної освіти:

- самооцінка – кожна особа самостійно оцінює отримані знання уміння та навички на основі рефлексії;
- діалог – оцінка базується на постійному діалозі з однодумцями, колегами;
- добровільність – оцінка відбувається на добровільній основі;
- якість – рефлексія про якість навчання;
- партнерство з молодіжними (дитячими) громадськими організаціями – оскільки портфоліо розроблено разом з молодіжними громадськими організаціями, воно надає можливість громадським організаціям пристосувати даний документ до своїх потреб [3].

В Україні неформальна освіта крім міжнародних документів регулюється і державними: Законом України «Про позашкільну освіту» [6], Законом України «Про освіту» [5] та Законом України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [4]. Дані документи наголошують на добровільному виборі: отримання неформальної освіти, типів закладів де вона набувається, форм навчання та видів діяльності. Також зазначено, що надання неформальних освітніх послуг здійснюється навчальними закладами, родиною, трудовими колективами, громадськими організаціями, товариствами, фондами. Для самоосвіти громадян різними інституціями (державними органами, підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян) та громадянами організуються відкриті та народні університети, лекторії, бібліотеки, клуби, теле- та радіонавчальні програми, цільові соціальні мережі та віртуальні спільноти тощо. Крім того, держава бере на себе зобов'язання сприяти створенню підприємств, установ і організацій, які надають послуги молоді та дітям або сприяють їх зайнятості.

Слід зазначити, що говорячи про організацію неформальної освіти молоді, ми маємо на увазі не лише проектування та створення організацій, закладів та фондаций, що надають неформальні освітні послуги, а й фактичне їх функціонування. Використання для цих цілей соціальних мереж та віртуальних спільнот допомагає створити індивідуальний освітній простір пожиттєвої освіти конкретної людини, який є цільовим підпростором загального об'єктного простору. Індивідуальний освітній простір утворюється завдяки виділенню з загального (ЗОП) ознак причетності певних компонентів його складу до пожиттєвої освіти конкретної людини. Також, індивідуальний освітній простір зазнає постійних змін, відображаючи змінність інтелектуальних і духовних потреб конкретної людини, її уподобання, умотивованість до навчання, умови життєдіяльності на відповідних етапах її поступового особистісного розвитку. Що свідчить про необхідність інтелектуального та духовного розвитку людини. Оскільки

лише так вона набуває нових життєвих сил, досягає нових вершин індивідуального розвитку, стає суспільно корисною [2].

Результати нашого дослідження показали наступне:

- аккаунт в соціальній мережі (за винятком поодиноких випадків) мають діти з 10 років – 78%, а також батьки – 75% опитаних, вчителі – 86% опитаних, студенти – 97%, керівники та лідери громадських організацій – 58%;

- популярними серед учасників нашого дослідження виявилися такі соціальні мережі: Facebook – 7% дітей, керівники та лідери громадських організацій – 14% (з тих що мають аккаунти), 26% студентів і 64 % педагогів; «ВКонтакте» – 78% дітей, керівники та лідери громадських організацій – 78 % (з тих що мають аккаунти), 96% опитаних студентів та 36 % педагогів; «Однокласники» – 26% опитаних студентів та 29% педагогів;

- анкетування студентів, які навчаються за спеціальністю «соціальна педагогіка» та практикуючих педагогів показало, що лише деякі з них мають досвід співпраці з дитячими та молодіжними громадськими організаціями (студенти – 11% опитаних, педагоги – жодного);

- особам, які стверджували, що співпрацюють з певними організаціями, виявилось важко вказати їх офіційний сайт або групу в соціальній мережі.

Опитування серед керівників та членів різних дитячих та молодіжних громадських організацій засвідчили, що:

- інформаційна підтримка неформальної освіти дітей та молоді є недостатньо ефективною;

- інформацію про проведення заходів за допомогою сайту організації отримують лише 4 % дітей та молоді й 29 % керівників та лідерів;

- за допомогою електронної пошти – 4 % дітей та молоді й 41 % керівників та лідерів;

- за допомогою мобільних пристроїв – 50 % дітей та молоді й 59 % керівників та лідерів;

- через соціальні мережі – 16 % дітей та молоді й 18 % керівників та лідерів.

Підсумовуючи отримані данні, можна стверджувати, що на даний час керівниками та лідерами дитячих і молодіжних громадських організацій соціальні мережі використовуються недостатньо ефективно. Слід також зауважити, що педагоги не бачать потенціалу громадських організацій в наданні молоді неформальної освіти, а деякі взагалі негативно відносяться до співпраці з даними організаціями.

Хоча, аналізуючи досвід роботи деяких громадських організацій, можна побачити, що співпраця формальних та неформальних освітніх інституцій може бути корисною для молоді. Так, діяльність міжнародної громадської організації iEARN (<http://www.iearn.org/>) є гарним прикладом ефективної співпраці формальної та неформальної освіти. Дана організація співпрацює лише з школами та класами в різних державах, реалізація проектів запропонованих її учасниками допомагає дітям у вивченні іноземної мови, культури інших країн тощо. Про діяльність та проекти iEARN на території України можна дізнатись зайшовши до соціальної спільноти Wiki-освіта (http://www.eduwiki.uran.net.ua/wiki/index.php?title=%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8_IEARN-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0).

Цікавим є той факт, що на запитання: «Чи хотіли б ви прослухати курс, щодо організації вільного часу?», 70% опитаних студентів відповіли позитивно, 26% – негативно, 3% не визначилися з відповіддю і 1% опитаних студентів сумніваються. Серед педагогів на дане питання 43% відповіли позитивно, 43% надали негативну відповідь і 14% не визначилися з відповіддю. Серед батьків лише 50% хотіли би прослухати курс про організацію вільного часу.

Також, на питання щодо важливості організації та проведення вільного часу всі учасники, крім студентів відповіли, що вважають дане питання

важливим. Серед студентів 83% вважають дане питання важливим, 10% – відповіли негативно і 7% не визначились з відповіддю.

Висновки. Неформальна освіта є структурним компонентом системи освіти України та реалізовує принцип навчання впродовж життя. Організація неформальної освіти тісно пов'язана із якістю та культурою проведення вільного часу особистості. Неформальна освіта молоді регламентується рядом міжнародних та державних документів, серед них Закон України «Про позашкільну освіту», Законом України «Про освіту», Законом України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Європейське портфоліо для молодіжних працівників та молодіжних лідерів: приклад визнання неформальної освіти», рекомендації Асамблеї Ради Європи «Про неформальну освіту» та інші. В даних документах відводиться значна роль дитячим та молодіжним громадським організаціям в наданні неформальної освіти їх членам та іншим особам, які добровільно обирають певний вид неформальної освітньої діяльності. Застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій є одним з перспективних напрямків організації та розвитку неформальної освіти молоді в громадських організаціях, що забезпечує вільний доступ до неї на національному і міжнародному рівнях. А також, створює індивідуальний освітній простір особистості, завдяки якому відбувається її розвиток. Аудиторія українського Інтернет-простору зростає, в тому числі за рахунок молоді, яка реєструється в соціальних мережах. В соціальних мережах приймають активну участь й педагоги, батьки керівники громадських організацій. Але спілкування між цільовими групами неформальної освіти в соціальних мережах недостатньо ефективно налагоджене. Педагоги не завжди адекватно оцінюють можливості як соціальних мереж так і дитячих та молодіжних громадських організацій в наданні неформальних освітніх послуг молоді.

Враховуючи, що на даний час для організації неформальної освіти молоді мало ефективно використовуються соціальні мережі. Що пов'язано із недостатнім рівнем ІК-компетентності всіх соціальних груп (серед яких –

діти, студенти, молодь, батьки, педагоги, керівники та лідери громадських організацій). Тому в подальшому свою роботу спрямуємо на організацію он-лайн та оф-лайн навчальних заходів для педагогів, батьків, студентів та інших бажаючих; розробку рекомендацій щодо організації неформальної освіти молоді в громадськими організаціями за допомогою соціальних мереж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудитория Интернета, Украина, Март 2014 г. / Gemius Україна // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.slideshare.net/rkaspirovych/3-2014-gemiusaudienceoverview1>
2. Биков, В.Ю., Кремень, В.Г. Категорії простір і середовище: особливості модельного подання та освітнього застосування. / Биков, В.Ю., Кремень, В.Г. // Теорія і практика упр. соц. системами: філос., психологія, педагогіка, соціол. (2). стор. 3-16. ISSN 2078-7782 [Електронний ресурс] Режим доступу: http://library.kpi.kharkov.ua/JUR/TPUSS%202013_2_1.pdf
3. Европейское портфолио для молодежных работников и молодежных лидеров: пример признания неформального образования [Електронне ресурс] Режим доступу: https://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No9/N9_European_Portfolio_YW_ru.pdf
4. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (чинний, поточна редакція від 26.10.2014) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/281-14>
5. Закон України «Про освіту» (чинний, поточна редакція від 04.08.2015) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
6. Закон України «Про позашкільну освіту» (чинний, поточна редакція від 04.08.2015) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>

7. Пішун С.Г. Вільний час та його використання як інтегративний чинник розвитку особистості студента / Пішун С.Г. // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://innovations.kmpu.edu.ua>

8. Пелешишин А. М. Процеси управління інтерактивними соціальними комунікаціями в умовах розвитку інформаційного суспільства [Текст]: монографія / А. М. Пелешишин, Ю. О. Серов, О. Л. Березко, О.П. Пелешишин, О. Ю. Тимовчак-Максимець, О. В. Марковець // – Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2012. – 368с.

9. Recommendation 1437 (2000) Non-formal education [Електронне ресурс] Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16762&lang=en>

10. Сулаєва Н.В. Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти: монографія / Наталія Сулаєва // – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2013. – 408 с.

11. Сурякова М.В. Самоорганізація вільного часу конкурентноздатної особистості / Сурякова М.В. // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.metaljournal.com.ua>

Аннотація. В статті проведено аналіз державних і міжнародних документів, які регламентують роботу неформального освіти молоді. На основі цього, зроблено висновок про те, що неформальна освіта може представляти різні соціальні інститути, а також і громадськими організаціями. Визначено роль соціальних мереж в неформальній освіті молоді. Автор стверджує, що організація неформального освіти молоді в соціальних мережах не тільки процес створення громадської організації і її інформаційної підтримки, але і фактично процес реалізації і забезпечення її функціонування (роботи). Так само в статті частково зображені результати дослідження рівня свідомості цільових груп неформального освіти об освітніх пропозиціях

общественных организаций, состояния информационной поддержки неформального образования молодежи в общественных организациях, эффективности использования социальных сетей для его организации.

Ключевые слова: организация неформального образования, молодежь, социальные сети.

Summary.

The article contains analysis of national and international documents regulating the non-formal education of young people. The conclusion was made based on the analysis that non-formal education can take place in different social institutions, including public organizations. The role of social networks in non-formal education of youth was defined. The author notes that organization of non-formal education for young people in social networks is not only the process of creating the public organization and its information support, but also realization of its actual functioning. Also the article partially highlights the results of research on the awareness of target groups of non-formal education of public organizations' offers in this domain, the state of information support of non-formal education of young people in public organizations, social networking efficiency for such support.

Key words: organization of non-formal education, youth, social networks.